

ISSN: 2348-1390

NEW MAN

INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES

VOL. 4 SPECIAL ISSUE AUGUST 2017

A REFEREED AND INDEXED E-JOURNAL

IMPACT FACTOR: 4.321 (IIJIF)

UGC Approved Journal No. 45886

Special Issue
On the occasion of National Seminar on
Women Safety: Challenges and Remedies

Organized by
Late Ramesh Warpudkar College, Sonpeth and
Shri Panditguru Pardikar College, Sirsala

Chief Editor
Dr Kalyan Gangarde

✍ Guest Editors ✍

Prin. Dr V D Satpute
(Late Ramesh Warpudkar ACS College, Sonpeth Dist. Parbhani)

Prin. Dr. R T Bedre
(Shri Panditguru Pardikar Mahavidyalaya, Sirsala Dist. Beed)

Associate Editors

Dr. M G Somwanshi
Mr. P T Jondhale

Dr. S A Tengse
Dr. U Y Mane

Mr. A K Jadhav
Dr. A B Walke

NEW MAN PUBLICATION
PARBHANI (MAHARASHTRA)

Contact: +91 9730721393 +91 9420079975 nmpublication@gmail.com

VOL. 4 SPECIAL ISSUE AUGUST 2017

www.newmanpublication.com

1

123. बचत गटांच्या माध्यमातून महिलांचे आर्थिक सक्षमीकरण / डॉ.टी.एन.मगर
124. कौटुंबिक हिंसाचार (संदर्भ सिरसाळा परीसर) / प्रा. माने ऊषा यशवंतराव
125. कौटुंबिक हिंसा - अन्याय, प्रकार व स्वरूप / प्रा. गजानन मरगीळ
126. महिला सुरक्षा विषयक आव्हाने / प्रा.डॉ. मारोती बालासाहेब भोसले
127. स्त्री चळवळीच्या पाऊलखूणा / प्रा. मेघराज रा. शिंदे
128. भारतीय महिला सबलीकरणाच्या विविध पैलूंचा अभ्यास / डॉ. हरिहर शिवदास मोहोकार
129. कौटुंबिक हिंसाचाराचे प्रकार / प्रा. डॉ. बबुवान केरबाजी मोरे
130. भारतीय समाजातील महिला अपराध : एक चिंतन / मुंजाळ पांडुरंग श्रीरंगराव

SECTION 'F'

131. कौटुंबिक हिंसाचार ते स्त्री मुक्ति चळवळ वास्तव आणि घाटचाल : एक आढावा / प्रा. डॉ. रामभाऊ मुटकुळे
132. महिला सुरक्षात्मक उपाययोजनेत महिला आयोगाची भूमिका - समाजशास्त्रीय अध्ययन / प्रा. शशिकांत दत्तोपंत परळकर
133. कौटुंबिक हिंसाचारापासून महिलांचे संरक्षण : अधिनियम २००५ / डॉ.पिनाटे किरण प्रल्हादराव
134. पुरुष प्रधान संस्कृतीतील कौटुंबिक हिंसाचाराचे स्वरूप / सौ.प्रांजली गोविंदराव कदम
135. मानव अधिकार आणि महिलांच्या समस्या / प्रा.डॉ. पांडुरंग पं. मुंढे,
136. महिलांच्या सुरक्षिततेत महिला आयोगाची भूमिका / प्रा.राणी जगन्नाथराव जाधव
137. कष्टकरी शेतकरीस्त्रियांचे प्रश्न व शेतकरी संघटना / प्रा. डॉ. ज्ञानदेव राऊत
138. नोकरीच्या ठिकाणी महिलांवरील होणारे अत्याचार / प्राचार्य डॉ. घोडके & प्रा. सौ. रायठक डी.व्ही.
139. भारत : लिंग असमानता आणि स्त्री-असुरक्षितता / डॉ.रोडे दिगंबर भगवानराव
140. महिला सक्षमीकरणात भारतीय कायद्यांची भूमिका / प्रा. डॉ. व्ही. पी. सांडूर
141. स्त्रीविषयक सामाजिक दृष्टिकोन / डॉ. सुनीता पुरुषोत्तम सांगोले
142. कौटुंबिक हिंसाचार एक सामाजिक कलंक / प्रा.सतीश गंगाराम ससाणे
143. महिला सुरक्षितता : एक आव्हान / डॉ. एच.टी. सातपुते
144. स्त्री अत्याचार प्रतिबंध - कायदे / प्रा.डॉ. पाटील एस.व्ही. & जाधव एस.व्ही
145. कौटुंबिक हिंसाचार एक ज्वलंत प्रश्न / प्रा.डॉ. सिद्धेश्वर रा. शेटकर
146. महिला विकासात महिला आयोगाची भूमिका / शिंदे अलका विठ्ठल
147. भारतातील स्त्री सक्षमीकरणाची वाटचाल - एक दृष्टिक्षेप / प्रा. डॉ. राजेंद्र ज्ञा. शिंदे
148. कौटुंबिक हिंसाचार - प्रकार आणि स्वरूप / प्रा. डॉ.शिंदे सुरेखा सदाशिवराव
149. भारताच्या संदर्भात महिला सबलीकरण / प्रा.डॉ. टि.जी. सिराळ
150. महिलांवरील अत्याचार : स्वरूप, कारणे व उपाय / - प्रा.डॉ.जयदीप सौळुंके
151. महिला सुरक्षा : एक दृष्टिक्षेप / प्रा.डॉ.सोमवंशी मुक्ता (गंगणे) & प्राचार्य डॉ.अजय पाटील
152. महिला सुरक्षा : उपाययोजना आणि प्रतिबंधात्मक कायद्याचा अभ्यास / प्रा. जी.एन.सोनवणे
153. स्त्री ही माणूस आहे / प्रा. सुपारे यु.पी.
154. स्त्रियांची सुरक्षा : चुनौतियाँ और सुधारात्मकता / डॉ. तावरे राजश्री लक्ष्मण
- ✓ 155. महिला सुरक्षेत महिला आयोगाची भूमिका / डॉ. सुनिता आत्माराम टेंगसे
156. क्रीडा क्षेत्रात महिलांचे सबलीकरण - विचार मंथन / प्रा. संध्या ठाकरे
157. स्त्री सुरक्षेत बाबत महिला आयोगाची भूमिका / प्रा. उबाळे पी.जे.
158. भारतातील लिंगभेद : एक अभ्यास / प्रा. दयानंद उजळंबे

155.

महिला सुरक्षेत महिला आयोगाची भुमीका**डॉ. सुनिता आत्माराम टेंगसे**

समाजशास्त्र विभागप्रमुख

कै. रमेश वरपुडकर महाविद्यालय, सोनपेठ

ता. सोनपेठ जि.परभणी मो.८९८३७७६०७७

प्राचीन काळापासून स्त्रिया सामाजिक व कौटुंबिक अन्यायाचा सामना करत आहेत. परंपरागत समाजात स्त्रियांना अनेक हक्कापासून वंचित ठेवण्यात आले होते. परिणामी स्त्रियांची एक दुर्बल व अन्यायग्रस्त घटक अशी स्थिती निर्माण झाली होती. महिलांना शोषण, आत्याचार व गुन्हाच्या दृष्टीने सहज लक्ष मानले जाते. त्यामुळे महिलांच्या विरोधात गुन्हे वाढत आहेत. कुटूंब, शाळा, महाविद्यालये, कार्यालये, कारखाने, समाजात अशा सर्वच ठिकाणी विविध प्रकारच्या शोषणांना व गुन्हांना त्यांना समोर जावे लागते महिलांना संरक्षण प्रदान करण्याच्या दृष्टीने संयुक्त राष्ट्रसंघाने वेळोवेळी प्रयत्न केले. २० वे शतक हे महिलांच्या मानवाधिकाराच्या संदर्भात महत्वाचे मानले जाते, कारण या शतकापासून जागतिक स्तरावर महिलांचा विविध प्रश्नांकडे अस्थेने पाहिले जाऊ लागले. लिंगभेदासह कोणत्याही प्रकारचा भेदभाव न करता मानवी अधिकार व पुलभूत स्वातंत्र्य या विषयी आदर व्यक्त करणे आणि त्यास चालना देणे हे आपले महत्वाचे उद्दिष्ट असल्याचा संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या सनदेतच स्त्रियांच्या अधिकाराचा स्पष्ट शब्दात उल्लेख करण्यात आला आहे. संयुक्त राष्ट्र संघाच्या सनदेतील अनेक कलमात स्त्रियांच्या अधिकाराचे रक्षण करण्यासाठी प्रयत्नशील राहण्याचे उल्लेख आहेत. स्त्रियांच्या अधिकारांचे रक्षण व समस्यांचे निर्मूलन करण्यासाठी महिला आयोगाची स्थापना केली. या आयोगाने स्त्रियांच्या विविध समस्यांचे अध्ययन करण्यासाठी सातत्याने प्रयत्न केला, तसेच त्यासंबंधी अत्यंत महत्वाचा सुचना व शिफारशीही वेळोवेळी केल्या. स्त्रियांना समाजात पुरुषांच्या बरोबरीचे स्थान मिळावे आणि स्त्रि - पुरुष समानतेचे तत्व मान्य व्हावे या दृष्टीने महिला आयोगाने महत्वाची कामगिरी पार पाडत आहे.

शोधनिबंधाचा उद्देश :

- महिला सुरक्षेत महिला आयोगाची भुमीका स्पष्ट करणे.
- महिला सबलीकरणात महिला आयोगाची भुमीका जाणून घेणे.
- महिला आयोगाची कार्यपध्दती स्पष्ट करणे.

संशोधन पध्दती :

प्रस्तुत शोधनिबंध लेखनासाठी वर्णनात्मक व विश्लेषणात्मक संशोधन पध्दतीचा अवलंब करून दुय्यम तथ्य संकलन साधनांचा वापर केला आहे.

गृहीतके :

- महिला आयोगा महिलांना सुरक्षीतता प्रदान करत आहे.
- महिला सबलीकरणात महिला आयोगाचे कार्य खूप महत्वाचे आहे.
- महिला आयोगामुळे पिडीतेस आधार मिळाला आहे.

मानवा अधिकाऱ्याच्या जाहीरनाम्यात महिला अधिकारांचा समावेश :

डिसेंबर १९४८ रोजी संयुक्त राष्ट्र संघटनेकडून घोषित करण्यात आलेल्या मानव अधिकाराच्या जाहीरनाम्यात महिला अधिकारांचा मानव अधिकार म्हणून समावेश करण्यात आला. या जाहीरनाम्याच्या सरनाम्यात स्त्री आणि पुरुषांसाठी समान अधिकार म्हणून करण्यात आला आहे. मानव अधिकाराच्या उल्लेख करण्यात आला आहे. मानव अधिकाराच्या जाहीरनाम्याकडे स्त्रीमुक्तीचा जाहीरनामा म्हणून देखील पाहिले जाते. महिला सबलीकरणासाठी आंतरराष्ट्रीय पातळीवर पडलेले हे पहिले महत्त्वपूर्ण पाऊल होते. महिलासबलीकरणाची जाणीव वैश्विक बनण्यास यामुळे मदत झाली.

महिला अधिकारांविषयी आंतरराष्ट्रीय परिषद :-

संयुक्त राष्ट्रसंघाने १९७५ हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय महिला वर्ष म्हणून घोषित केले. या निम्मीत एका आंतरराष्ट्रीय महिला परिषदेचे अयोजन केले व परिषदेत महिला व पुरुष असा भेद न करता महिलांना व पुरुषांना समान अधिकार मिळावेत असा ठराव एकमुखाने मंजूर करण्यात आला, तसेच महिलांच्या विविध समस्यां विषयी संशोधन करून त्या सोडविण्याच्या दृष्टीने सुचना देण्यासाठी, महिलांच्या विकासात्मक कार्यांमध्ये सहभाग वाढावा त्यासाठी त्यांना अवश्यक प्रशिक्षण देण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या अधिपत्याखाली एक आंतरराष्ट्रीय संस्था स्थापन केली जावी असे परिषदेत सुचविण्यात आले.

आंतरराष्ट्रीय महिला आयोग:-

आंतरराष्ट्रीय मानव अधिकारांच्या धर्तीवर संयुक्त राष्ट्र संघाने आंतरराष्ट्रीय महिला आयोगाची स्थापना केली. यांचे कार्य म्हणजे युनो मार्फत महिलांच्या हक्कांविषयी मंजूर करण्यात आलेल्या विविध ठरावांची पूर्तता सदस्य देशांकडून होते की नाही हे पाहणे, मानवीहक्कांच्या उल्लंघनाची नोंद घेणे, महिला सक्षमीकरणासाठी युनोच्या अधित्याखालील ज्या विविध संस्था समित्या कार्य करतात त्यांच्यात समन्वय साधणे.

महिला आयोगाची रचना :

महिला आयोगाचे मुख्यालय दिल्ली येथे आहे. या आयोगाचा अध्यक्ष केंद्र सरकार मार्फत नियुक्त केला जातो. आयोगाचे पाच सदस्य केंद्रसरकार मार्फत नियुक्त केले जातात. यांची निवड कायदा कामगार संघटना, स्त्रियांच्या सेवाभावी संस्था, प्रशासन आर्थिक विकास, आरोग्य, शिक्षण, किंवा समाज कल्याण क्षेत्रातील अनुभवी क्षमतावंत व्यक्ती मधुन केली जाते. सदस्यसचिवाची निवड केंद्रसरकार मार्फत केली जाते. ही निवड करतांना व्यवस्थापन संघटात्मक संरचना किंवा समाजशास्त्रीय चळवळ या क्षेत्रातील अनुभवी व्यक्ती. नागरी सेवेतील सदस्य अधिकारी असतील.

स्वातंत्र्योत्तर कालखंडात शासकीय प्रयत्नांचा भाग म्हणून राष्ट्रीय व राज्य पातळीवर महिला आयोगाची स्थापना केली गेली. स्त्रियांच्या मूलभूत प्रश्नाची सोडवणुक करण्यासाठी स्वतंत्र यंत्रणेची गरज निर्माण झाल्याने ३० ऑगस्ट १९९० ला राष्ट्रीय महिला आयोगाची स्थापना केली.

महाराष्ट्र महिला आयोग :-

महिलांच्या सामाजिक दर्जा उंचवला व त्यांना सर्वांगीक विकासाची चालना मिळावी यासाठी २५ जानेवारी १९९३ ला महाराष्ट्र राज्य शासनाने महिला आयोगाची स्थापना केली. महाराष्ट्र राज्यातील स्त्रियांच्या शारिरीक, मानसीक, भावनीक जीवनाची गुणवत्ता सुधारणे तसेच राजकीय, आर्थिक, मानसीक, सामाजिक, सांस्कृतीक क्षेत्रात समानता प्रस्तपीत करण्यासाठी शासनाला ऊचीत शिफारशी करण्याचे काम महिला आयोगाला करावे लागते.

निष्कर्ष:-

महिला आयोगाच्या कार्याचा आढावा घेतल्यावर असे निदर्शनास येते की महिला आयोग हा महिलांच्या सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, सांस्कृतीक, मानसीक, संरक्षणासाठी व सबलीकरणासाठी निश्चितच मोलाचे आहे. तक्रारदार बाधीत महिलांना आयोगाचा फार मोठा भावनीक आधार मिळतो व त्या महिलांची सर्वसामान्याप्रमाणे जीवन जगण्याची मानसीकता बनवण्यात महिला आयोगाला मार्फत राबवल्या जाणाऱ्या उपक्रमा मार्फत ते शक्य होते, तसेच महिलांना आरोग्य संपन्न व स्वावलंबी बनवण्यासाठी महिला आयोग मार्फत मोठ्या प्रमाणात प्रयत्न केले जातात. आज महिला आयोगाची साथ आसल्यामुळेच आपल्यावर होणाऱ्या अन्यायाची विरुध्द महिला निर्भीडपणे वाच्यता करत आहेत.

महिला आयोगाची कार्य :

- स्त्रियांच्या आर्थिक प्रगतीचा सत्तर उंचावण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या गोष्टी सुचवणे वा त्याबाबत मार्गदर्शन करणे.
- महिला संरक्षणासाठी कायदेशीर आणि घटनात्मक तरतुदींचे पुनर्यत्नांकन करणे, त्यासाठी कायदेशीर उपाययोजना करणे.
- महिलांच्या तक्रारी कमी करण्यासाठी असलेली धोरणे चांगल्या पध्दतीने राबवण्यासाठी उपाययोजना सुचवणे.
- महिला आयोगाकडे आलेल्या तक्रारींचे निवारण करणे व त्यांना न्याय देण्यासाठी प्रयत्नशील राहणे.

- बालविवाह कायद्याने अमान्य असला तरीही काही ठिकाणी ते अद्याप होत आहेत. त्या ठिकाणी जागृती, जनजागृती करणारे कार्यक्रम घेणे व उपायांची कार्यवाही करणे.
- महिलांना हुंडाप्रतिबंधक कायद्याची माहिती देणे. महिलांना कुटुंबन्यायालया विषयी जनजागृती करणे.
- महिलांच्या सबलीकरणासाठी विविध स्पर्धा, परिसंवाद, परिषदा, सेमिनार यांचे आयोजन करणे.
- महिलांना त्यांच्या अधिकारापासून वंचित करणाऱ्या घटकांवर स्वप्रेरणेने लक्षदेणे आणि सक्षम अधिकाऱ्या समोर प्रस्तुत करणे.
- ज्या ठिकाणी महिलांना कस्टडीमध्ये ठेवण्यात येते अशा जेल, सुधारगृहे इ. ठिकाणाचे परिक्षण करणे आणि जेथे आवश्यक आहे तेथे सुधारणात्मक कार्यवाहीचा प्रस्ताव करणे.
- महिलासंबंधी मुद्यांचा अभ्यास करणे आणि महिलांच्या सामाजिक, आर्थिक विकासासाठी नियोजन प्रक्रियेत भाग घेणे व सल्ला देणे, त्यामध्ये झालेल्या प्रगतीचे मुल्यांकन करणे.
- आपल्या चर्चेचा अहवाल शासनाला सादर करणे आणि तोच अहवाल सरकारी चर्चेसाठी सभागृहात मांडणे.

संदर्भ सूची :

- १) महिला सक्षमीकरण स्वरूप व विकास, संपादन, प्रा. मुद्दळे, अरुणा प्रकाश लातूर, फ्रेब्रु. २०१६ पान नं. ५५२ ते ५५४
- २) महिला गौरव ग्रंथ, संपादन, डॉ. कुवर, प्रा. गुप्ते, बहजन साहित्य प्रसार केंद्र नागपूर मार्च २०१६, पान ९० ते ९३
- ३) Role of human rights in empowermen t of women, editon Dr. Deshmukh, Dr. Arbhapurkar. Aruna prakqshan latar. Feb, २०१२, PN.१९०, १९१
- ४) मानवी हक्क, प्रा. व्ही. बी. पाटील, के. सागर पब्लिकेशन, २००९, पान नं. ३६० ते ३६२.
- ५) समकालीन जागतिक राजकारण, डॉ. शैलन्द्र देवळाणकर विद्या बुक्स पब्लिशर्स, औरंगाबाद, सप्टेंबर २०११, पान ३४६ ते ३४७.
- ६) हाशिचे की आवाज, मार्च २०१७, पान नं. २.
- ७) www.vijaya rahatkar .co.in
- ८) https :\\ en.m. Wikipedia.org> wiki > Nation
- ९) दै. सकाळ १२ जुलै २०१७.

PRINCIPAL

Late Ramesh Warpuddkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani